

[דברים כב כד] "והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההוא וסקלתם אתם באבנים ומתו את הנערה על דבר אשר לא צעקה בעיר ואת האיש על דבר אשר ענה את אשת רעהו" — המילה "דבר" מיותרת לדרוש, כי נהרגים על עסקי דיבור שהתרו בהם.

וצריכא — ואנו צריכים לכל הדרשות שדורשים בהם חיוב התראה.

דאי כתב רחמנא רק הדרשה גבי ערות אחתו שצריך התראה כדי להתחייב במלקות.

היה **אמינא**: כי רק **חייבי מלקות** — אין — כן צריכים התראה כדי להתחייב, אבל **חייבי מיתות** החמורים יותר — לא צריכים התראה כדי להתחייב.

לכן **כתב רחמנא** גם גבי חייבי מיתות, לדרוש את "כי יוד" לחיוב התראה.

ואי כתב רחמנא רק את הדרשה של "וכי יוד" גבי רוצח לחיוב התראה, הוה **אמינא** — היינו חושבים כי הני **מילי** חיוב התראה היא רק במקום שחייב מיתה קלה כמו רוצח שחייב מיתת סייף **דקיל** שהיא מיתה קלה, אבל חייבי מיתת סקילה **דחמורה אימא** הייתי אומר, כי לא צריכים התראה, כדי להתחייב בה.

לכך **צריכא** לכתוב את כל הדרשות לחייב התראה.

אלא דורשים כי כוונת הכתוב, שאינו חייב עד שיראוהו **טעמו של דבר**, שיתרו בו ויבהירו לו את טעם האיסור שהוא אסור בה מחמת שהיא קרובה שלו ואסורה לו.

ואף על פי שפסוק זה נאמר גבי חיוב מיתת כרת, וכרת הוא עונש בידי שמים, שאינו צריך התראה להתחייב בעונש בידי שמים.

יש לדרוש⁽³⁷⁾ ולומר כי **אם** לימוד זה אינו **ענין לכרת תנחו ענין** לחיוב התראה למלקות שהוא עונש השייך באחותו.

דבי חזקיה תנא ללמוד דין התראה ממקום אחר, שנאמר [שמות כא יד]: "**וכי יוד איש על רעהו להרגו בערמה**" וקשה, מנין אנו יודעים שהיה מזיד? אלא ודאי מדובר **שהתרו בו, ועדיין הוא מזיד**.

דבי רבי ישמעאל תנא ללמוד דין התראה ממקום אחר, שנאמר [במדבר טו לג]: "**ויקריבו אותו המצאים אתו מקשש עציים**" — לא נאמר "שקישש עציים", אלא "מקושש עציים", דהיינו שראוהו ומצאוהו, ולאחר שמצאוהו היה מקושש, ומדוע צריך שיהא כך, אלא בא הכתוב להודיענו **שהתרו בו ועדיין הוא היה מקושש** לאחר שהתרו בו.

דבי רבי תנא ללמוד דין התראה ממקום אחר, שנאמר גבי הבא על נערה המאורסה

לשון התראה, לזה דורשים כאן שחייב רק אם אמרו בלשון התראה.

37. יש לנו מסורת ממש רבינו, באיזה סוגי דרשות דורשים את התורה, רבי ישמעאל כללם בשלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם,

ורבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי כללם בשלושים ושנים מדות, הדרשה כאן היא מידה כ' של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי הנקראת "דבר שנאמר בזה ואינו ענין לו אבל הוא ענין חברו" עיין הביאור על המידות שהתורה נדרשת בהם, בש"ס ווילנא בסוף מסכת

ומיתת סייף, נכתבו על אף שאפשר ללומדם בקל וחומר מחייבי מיתת סקילה, כי גם **מילתא דאתיא** דבר הנלמד בקל וחומר טרח וכתב לה קרא באופן שנדרוש אותו במפורש.

שנינו בכרייתא לעיל: ששואלים את העדים: האם הרוצח התיר עצמו למיתה? שכשהתיתם בו: אל תעבור על עבירה זו שאתה מתחייב עליה מיתה פלונית, הוא אמר: על מנת כן אני עושה?

מנא לן שאין הנדון חייב מיתה אלא אם כן התיר עצמו למיתה?

אמר רבא ואיתימא חזקיה: אמר קרא [דברים יז]: "על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת" והרי הוא עדיין לא מת, אלא משמע שהוא נחשב כבר כמת קודם שבא לבית דין, והיינו משום שבפיו חייב את עצמו מיתה, ומכאן אנו דורשים, שאינו חייב מיתה עד שיתיר עצמו בפיו למיתה, ויאמר על מנת כן אני עושה⁽¹⁾.

אמר רב חנן: עדי נערה המאורסה, שהעידו על נערה המאורסה שזינתה וחייבת מיתה, שהוזמו והתחייבו בדין "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" — **אין נהרגין, מתוך** מחמת שיכולים לומר: רק לאוסרה על בעלה **באנו**, ולא שתהרג על ידי העדות שלנו⁽²⁾,

ותרתי בנסקלין ומה שהתורה כתבה שתי דרשות לחיוב התראה, גבי חייבי מיתת סקילה, גם גבי מקושש עצים, וגם גבי נערה המאורסה, למה לי?

לרבי שמעון — הדרשה הנוספת, באה לאתווי נשרפין לרבות חייבי מיתת שריפה, שלדעתו היא מיתה חמורה מסקילה, ולא ניתן ללומדה מחייבי מיתת סקילה הקלה, לכן כתבה התורה דרשה נוספת גבי חייבי סקילה, כדי שנדרוש אותה לחייבי מיתת שריפה החמורה, שהרי הדרשה אינה נצרכת לעניינה.

ואילו לרבנן הסוברים כי מיתת שריפה קלה ממיתת סקילה, וניתן ללמוד מחייבי מיתת שריפה בקל וחומר מחייבי מיתת סקילה החייבים התראה.

הם סוברים כי גם **מילתא דאתיא** דבר הנלמד בקל וחומר טרח וכתב לה קרא במפורש.

ומקשינן: מדוע כתבה התורה את הדרשות לחיוב התראה גבי מלקות וגבי מיתת סייף, ולכתוב רחמנא רק את הדרשה בנסקלין, וליתו הנך וליגמרו מיניה! ונלמד בקל וחומר חיוב התראה בעונשים אלו.

ומתצינן: **הכא נמי**, דרשות אלו גבי מלקות

ברכות.

זה שהרשעים בחייהם נקראים מתים, מפסוק אחר שנאמר ביחזקאל [כא ל]: "ואתה חלל רשע נשיא ישראל". ואם כן הפסוק כאן מיותר לדרוש ממנו, שהנידון התיר עצמו למיתה.

2. בשו"ת הרעק"א [כתבים סי' קצט] הקשה, איך העדים יכולים לומר לאוסרה על בעלה

1. המצפה איתן הקשה, כי בברכות [יח ב] דרשו מהפסוק "יומת המת" כי רשעים בחייהם נקראים מתים, אם כן אין הוכחה לדרוש ממנו שהנידון התיר עצמו למיתה. ותירץ, כי אולי הדרשה כאן היא לדעה הסוברת בברכות שם שלומדים דבר

אבל באופן שאמרו העדים בעדותם, שהתרו בה, כיון שאין דין התראה אלא לענין חיוב מיתה, שוב אינם יכולים לטעון שלא התכוון להורגה בעדותם.

והלכה זו שחבר ובקי בהלכות אינו צריך התראה כדי להתחייב בעונש מלקות או מיתה, הוא **אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה**.

דתניא בכרייתא: **רבי יוסי ברבי יהודה אומר: חבר⁽³⁾ אין צריך התראה, לפי שלא נתנה התראה אלא להבחין בין שונג למזיד, והחבר יודע זאת בעצמו בלא שמתרים בו.**

ומקשינן: כיצד היו מקבלים את עדות העדים המעידים באותה נערה מאורסה שזינתה בלא שהתרו בה, להמיתה על פי עדותם, הרי **וביון דאינהו לא מיקטלי** שאותם לא הורגים אם נמצאו זוממים, אם כן **איחי היכי מיקטלא?** אותה כיצד הורגים על פי העדות?

הויא לה הרי זאת עדות שאי אתה יכול להזימה, שאי אפשר לעשות לעדים את מה

וכיון שלא זממו להורגה, אינם חייבים מיתה.

ומקשינן: כיצד אפשר לקבל את טענתם שהם לא זממו להורגה, **והא אתרו בה!** והרי העדים התרו בה, אם כן בעדותם התחייבה מיתה מחמת שהם התרו בה.

ומתרינן: מדובר **דלא אתרו בה**.

ואי לא אתרו בה — היכי מיקטלא? כיצד היתה נהרגת על פי עדותם? ואם באמת היא לא היתה נהרגת על פי עדותם, אין שום חידוש בזה שהעדים לא נהרגים, שהרי כתוב "כאשר זמם" והעדים אינם חייבים עונש יותר ממה שזממו לענוש את הנדון בעדותם.

ומתרינן: כי מדובר שהעידו **באשה חבירה** היודעת הלכות, ואינה צריכה התראה, ולפיכך היתה נהרגת על פי עדותם, ומכל מקום כיון שהעדים לא התרו בה, הם יכולים לטעון, שלא התכוונו להורגה בעדותם, אלא רק לאוסרה על בעלה.

להקשות כי בכל עדות שבעולם, הרי זה עדות שאי אתה יכול להזימה, שאי אפשר להזים את המזימים, כי המזימים יכולים לומר שלא התכוונו להרוג את העדים אלא רק להציל את ההורג. ותירץ, כי אם התכוונו רק להציל את ההורג, היה להם להזים רק את אחד מהעדים, ואז גם הנידון וגם העדים נפטרים.

3. הרמב"ם בפירושו המשניות [דמאי ב ג] כתב בזה הלשון: "חבר" נקרא תלמיד חכם, וכן יקראו לתלמידי חכמים "חברים", ואלי נקראו כך משום שחברתם זה לזה חברה נאמנה, כי היא חברה לשם שמים. ע"כ.

באנו, הרי אם כדבריהם, לא היו צריכים להעיד שראו את העדות כאחד, כמבואר ברמ"א [ח"מ ל ו] שבעדי איסור ועדי טומאה לאוסרה על בעלה, לא צריך שיראו כאחד.

עוד הקשה אם כדברי העדים שבאו רק על מנת לאוסרה, אם כן מדוע הוצרכו להעיד שראו כדרך המנאפים, הרי גם בלא זה יש כיעור ונאסרת על בעלה.

ובשו"ת שואל ומשיב [תנינא ח"א סי' פד] הקשה אם באו רק לאוסרה על בעלה, הרי יכול לבא לבית דין של ג' ולא לסנהדרין.

והגאון רבי חיים אליעזר וואקס בשו"ת נפש חיה [ח"ג סוגיות ס"א א] הביא בשם הגרי"מ

שהעדות מחייבת את הנדון, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה — לא שמה עדות!

הכי נמי באמת גם היא אינה נהרגת על פי עדותם מחמת שהעדות אינה ניתנת להזמה — לחייבם על פי העדות מיתה.

וכך קאמר רב חנן: מתוך שאין נהרגין, שיכולין לומר רק בשביל לאוסרה על בעלה באנו להעיד, ולא זממנו להורגה — אף היא אינה נהרגת על פי עדותם, דהויא לה שהרי זאת עדות שאי אתה יכול להזימה(4).

ומקשינן: אלא באשה חבירה, דקיימא לן

דמיקטלא אליבא דרבי יוסי ברבי יהודה, היכי משכחת לה? כיצד שייך לדעת רבי יוסי, שיעידו באשה חברה שזינתה ותתחייב מיתה על פי עדותם, הרי כל פעם יהיה זה עדות שאי אתה יכול להזימה(5)?

ומתריצין: יש אופן שמתחייבת מיתה על פי עדותם, כגון כשזינתה וחזרה וזינתה(6), שהעדים המעידים על הזנות השניה אינם יכולים לומר שבאו רק לאוסרה על בעלה, שהרי נאסרה כבר על בעלה בזנות הראשונה, אם כן בעדותם לא באו אלא להורגה.

ופרכינן: והא יכולין לומר: כי רק לאוסרה על

ובחידושי הרי"ם [ח"מ סי' כח אות כד] השיב על דבריו, כי כמו שהבעל נאסר בה כשזינתה, כך אסורה היא לו, אם כן כשקבלו עדות שלא בפני הבעל, העדות מועילה על כל פנים שהיא אסורה לדור עמו.

ובחמרא וחיי הביא שיטת החכם האשכנזי שהקשה, כי משכחת לה עדות שאתה יכול להזימה, כגון אם העידו על אשה לאחר שמת הבעל, שאינם יכולים לומר: לאוסרה על בעלה באנו. ותירץ, כי עדיין העדים יכולים לומר, שבאו רק להפסידה כתובתה.

6. במצפה איתן הקשה, כי בזינתה פעם שניה אינה חייבת סקילה, שהרי אחרי הזנות הראשונה כבר אינה בתולה, ובשואל ומשיב [תנינא סוף סי' פד ד"ה והנה] תירץ, כי אנו סוברים כדעת רבנן החולקים על רבי, שאם באו עליה עשרה בני אדם שלא כדרכה, ועדיין היא בתולה, כולם חייבים סקילה. כמבואר ברמב"ם הלכות איסורי ביאה [ג ו]. ולפי זה יש להעמיד כאן באופן שבזנות הראשונה בא עליה שלא כדרכה, והיתה עדיין בתולה בזנות השניה.

4. בספר חיבת הקודש מהגר"א קלצקין [סימן כז] הקשה, כי יש אופן שהעדים אינם יכולים לטעון שבאו רק לאוסרה על בעלה, כגון אם העידו באשת כהן, שאם כל כוונתם היתה רק לאוסרה על בעלה, לא היו צריכים לומר שזינתה ברצון.

ובשו"ת פרי השדה מהגר"ר אליעזר דייטש [ח"ג סי' קצט] הקשה על פי דברי הרמב"ם [סוטה ב ד] שכתב, קטנה שהשיאה אביה, אם זנתה ברצונה, נאסרה על בעלה. ולפי זה באופן שהשיאה אביה בקטנותה, ובאו עדים והעידו שזינתה כשהיתה גדולה, אינם יכולים לומר שבאו רק לאוסרה על בעלה, שהרי אם באו רק לאוסרה על בעלה, יכלו להעיד שזינתה ברצון בעודה קטנה, ולא היתה נהרגת על פי עדותם. ועיין שם שתירץ בכמה אופנים.

5. הנודע ביהודה [קמא אהע"ז סי' עב] הקשה כי משכחת לה עדות שאתה יכול להזימה, כגון שהעידו בפני האשה ולא בפני הבעל, ששוב אינם יכולים לומר: לאוסרה על בעלה באנו, שהרי אם באו לאוסרה על בעלה, היה להם להעיד בפניו.

תותיה, כי אפילו זאת שלא ישבה עדיין תחת בעלה אלא היתה רק מאורסת לו, ויש סברה לומר שהעדים לא העלו בדעתם לאוסרה עליו, שהרי לא היו רואים אותה יושבת תחתיו, בכל זאת יכולין העדים לומר כי רק בשביל לאוסרה על בעלה באנו להעיד.

אמר רב חסדא: אם עד אחד אומר, בסייף הרגו הרוצח ואחד מן העדים אומר כי בארירן בחנית המשמשת לדקירה הרגו הרוצח — אין זה נכון, אין דברי העדים מכוונים, ועדותם בטלה, והנדון והעדים נפטרים מיד, שהרי נמצאת עדותם סותרת.

אבל אם עד אחד אומר כליו בגדיו של הרוצח היו שחורין, ואחד מן העדים אומר כי כליו בגדיו של הרוצח היו לבנים — הרי זה נכון, ומתקבלת עדותם, כיון שלא נמצאו דבריהם סותרים בגוף העדות אלא בדבר צדדי שאינו קשור לגוף העדות.

מיתיבי מברייתא ששינינו: מהו עדות נכון — שיהא נכון שיהיו דברי העדים מכוונים.

ומביאה הברייתא דוגמא: כגון אם עד אחד אומר: בסייף הרגו הרוצח, ואחד מן העדים אומר כי בארירן בחנית המשמשת לדקירה הרגו הרוצח. או אם עד אחד אומר: כליו בגדיו של הרוצח היו שחורין, ואחד מן העדים אומר: כליו בגדיו של הרוצח היו לבנים — אין זה נכון! אין דברי העדים מכוונים, ועדותם בטלה.

בועלה שני באנו להעיד, שהרי למדנו במסכת סוטה [כו ב] מהכתוב "ונטמאה" "ונטמאה" ב' פעמים, כי כמו שנאסרת על בעלה כך נאסרת גם על בועלה, אם כן בזנות השניה, נאסרה לבעול השני, והעדים יכולים לטעון שעל כך באו להעיד ולא יתחייבו מיתה אם יוזמו, וכיון שכך אף היא לא תהרג בעדותם כיון שהעדות אינה מחייבת את העדים מיתה אם יוזמו⁽⁷⁾.

ומתריצין: האופן שמתחייבת מיתה על פי עדותם, כגון אם מעידים שזינתה פעם שניה מבעל ראשון. שהיא כבר נאסרה עליו בזנות הראשונה, אי נמי שזינתה פעם שניה מקרוביה, שהיא כבר אסורה להם משום ערוה. שבאופן זה העדים אינם יכולים לטעון שבאו להעיד כדי לאוסרה על בעלה או על בועלה, שהרי היא כבר אסורה להם, אם כן בעדותם לא באו אלא להורגה, ואם הם הוזמו הרי הם נהרגים, ואף היא נהרגת על פי עדותם.

מאי שנא נערה מאורסה דנקט? מדוע רב חנן נקט מקרה שהעידו בנערה המאורסה שזינתה, והרי אפילו נשואה נמי! הדין כן, שאם העידו בה שזינתה, אין הורגים את העדים הזוממים, לפי שהם יכולים לטעון שבאו להעיד רק כדי לאוסרה על בעלה ולא העידו בשביל שתהרג על פיהם.

אין — כן, גם בנשואה הדין כן, אלא הטעם שנקט רב חנן הלכה זו גבי נערה המאורסה, כדי לחדש, אפילו היא דלא יתבא

7. בשו"ת שואל ומשיב [תנינא ח"א סי' פד] הקשה, כי יש אופן שהעדים מתחייבים מיתה, כגון אם הבעול השני היה כהן, שכבר נאסרה

7. בשו"ת שואל ומשיב [תנינא ח"א סי' פד] הקשה, כי יש אופן שהעדים מתחייבים מיתה, כגון אם הבעול השני היה כהן, שכבר נאסרה

שאינן זה מגוף העדות.

אמר רמי בר חמא: מדובר כגון שהעידו **שעקיף תאנה בשבת, דעלה קא מיקטיל,** שהעדים רצו לחייבו מיתה, מחמת שעבר על מלאכת תולש [קוצר] בשבת.

ומקשינן: כיצד אפשר לפרש כן בברייתא, **והא תניא בברייתא: אמרו לו העדים תחת תאנה הרגו!** ועל עדות זו בדק בן זכאי את העדים בעוקצי התאנה.

אלא אמר רמי בר חמא מדובר: כגון שהעידו **ששפדו בייחור של תאנה** שלקח ענף של עץ תאנה, ושיפד אותו והרגו בדקירה. אם כן הבדיקות שבדק בן זכאי בסוג עוקץ התאנה, הם בדיקות השייכות לגוף העדות.

תא שמע להקשות, ממה ששנינו: **אמר להן** רבן יוחנן בן זכאי לעדים, **תאנה** זו האם **עוקציה דקין** היו, או שמא **עוקציה גסין** היו, האם **תאנים** שחורות היו, או **תאנים לבנות** היו? ועל כרחך אי אפשר לפרש שרצח בתאנים עצמם, שהרי התאנים רכים הם, אלא ודאי בדק את העדים גם בדברים שאינם מגוף העדות, ואם היו דבריהם סותרים זה לזה, היה פוסלם.

אלא אמר רב יוסף: מבן זכאי לותיב איניש? וכי מדברי בן זכאי באים להקשות?

שאני בן זכאי, שונה שיטתו של בן זכאי, **דבדיקות כחקירות משוי ליה,** שהוא משווה את הבדיקות לחקירות, וכמו שבחקירות אם העדים מכחישים זה את זה אפילו בדברים שאינם קשורים לגוף העדות, כגון זה אומר

מבואר בברייתא, כי גם אם לא נמצאו דבריהם סותרים בגוף העדות אלא בדבר צדדי שאינו קשור לגוף העדות, עדותם בטלה.

תרנמה רב חמא כי כוונת הברייתא, שנמצאו דברי העדים סותרים בכגדי הרוצח, הכוונה **בסודר שחנקו בו,** שהוא מגוף העדות, שהעדים העידו כי הרוצח חנק את חברו בסודרו, ואחד מן העדים העיד שהיה שחור והשני העיד שהיה לבן, **דהיינו** כמו המקרה הראשון שמוכא בברייתא, שנמצאו דבריהם סותרים לענין **סוף ואירין** שרצח בו הרוצח, שהוא מגוף העדות, ומשום כך אם נמצאו דבריהם סותרים, עדותם בטלה.

תא שמע להקשות מברייתא, שמצאנו בה, כי גם אם דברי העדים סותרים בבדיקות שאינן מגוף העדות, עדותם בטלה, ששנינו: עד **אחד אומר סנדליו של הרוצח שחורין ואחד אומר סנדליו היו לבנים** — **אין זה נכון!** אין דבריהם מכוונים, ועדותם בטלה.

ודחינן: **התם נמי,** שם גם כן מדובר בגוף העדות, כגון שהעידו **שבטט בו בסנדלו והרגו,** ואם כן הסנדל הוא מגוף העדות, ולכן אם דברי העדים סותרים בצבע הסנדל, עדותם בטלה.

תא שמע להקשות ממה ששנינו במשנתנו: **מעשה וברק בן זכאי** את העדים **בעוקצי תאנה,** דהיינו הקצוות שהתאנים מחוברים בהם אל העץ, אם גסים היו או דקים, אם ארוכים היו או קצרים וכדומה, ועוקצי התאנה אינן מגוף העדות, שהרי לא רצח עם עוקצי התאנה, ובכל זאת, אם דברי העדים היו סותרים זה לזה, היה בן זכאי פוסלם, אף

הבית גלתה פנהדרי וישבה לה בחנות שהיה מקום בירושלים⁽⁸⁾ שהיה נקרא "חנות".

ואמר רבי יצחק בר אבודימו: הטעם שגלו הסנהדרין מלשכת הגזית ל"חנות", לומר שלא דנו דיני קנסות.

והוינן בה: וכי דיני קנסות סלקא דעתך? וכי כדי לדון דיני קנסות צריך שהסנהדרין ישבו בלשכת הגזית?

אלא לומר שלא דנו דיני נפשות, שאין דנים דיני נפשות, אלא בזמן שהסנהדרין נמצאים בלשכת הגזית, שנאמר [דברים יז ח]: "וקמת ועלית אל המקום" מלמד שהמקום גורם לכך שאפשר לדון דיני נפשות, וכיון שראו הסנהדרין שנתרבו הרוצחים ולא הספיקו לדון את כולם, עמדו וגלו ממקומם, למקום הנקרא "חנות"⁽⁹⁾.

ותנן: משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי. משמע שרבי יוחנן היה עדיין חי לאחר חורבן הבית, נמצא שבארבעים שנותיו האחרונות שבהם היה דיין, לא דנו דיני נפשות, שהרי ארבעים שנה קודם החורבן כבר פסקו מלדון דיני נפשות.

אלא יש לומר כי בן זכאי המובא במשנה שהיה בודק את העדים, היה בן זכאי אחר דעלמא.

במקום פלוני וזה אומר במקום פלוני, שהמקום אינו מגוף העדות, שהרי המקום לא הרגו, ובכל זאת, אם הוכחשו בזה, עדותן בטלה, כך גם בבדיקות, סובר בן זכאי, שאם הוכחשו בבדיקות, אף בדברים שאינם מגוף העדות, עדותן בטלה.

ורב חסדא לא אמר את דבריו לפי דעת בן זכאי, אלא לפי דעת שאר התנאים החולקים עליו.

מאן מיהו אותו בן זכאי?

אילימא אם נאמר כי זהו רבי יוחנן בן זכאי — קשה מי הוה בסנהדרין? וכי היה חי בתקופת הסנהדרין בשעה שהיו דנים דיני נפשות?

והתניא בברייתא: כל שנותיו של רבי יוחנן בן זכאי מאה ועשרים שנה.

ארבעים שנה ראשונות בחייו, עסק בפרקמטיא במסחר.

ארבעים שנה אמצעיות בחייו למד תורה.

ארבעים שנה אחרונות בחייו לימד ונעשה דיין ומורה הוראות.

ותניא בברייתא: ארבעים שנה קודם חורבן

כדי להקל מעט מן העונש. ובמאירי לקמן [עמוד קפה] כתב: כל שנקבע מקומם באיזה מקום שבתחום ירושלים הרי הוא מקום הדין כלשכת הגזית עצמה, ובהערה שם פירש, כי לדעת המאירי, מה שלא דנו דיני נפשות אחרי שיצאו לחנות, זהו משום שלא קבעו שם מקומם לשבת שם בקביעות.

8. כך פירש רש"י כאן, ובעבודה זרה [ח א ד"ה בחנות] ובראש השנה [לא א ד"ה מלשכת] פירש שהיה בהר הבית.

9. ביד רמה כתב כי אף בזמן שאין הסנהדרין יושבים במקומם, תורת סנהדרין גדולה עליהם, אלא שבזמן שהיו בלשכת הגזית ולא היו דנים דיני נפשות, היה עונשם מרובה, לפיכך גלו ממנו

"בן זכאי" — על שם דמעיקרא על שם שאמר את הדברים כשהיה עדיין תלמיד, וכי קרי ליה וכאשר מצינו שרבי קראו במשנה רבן יוחנן בן זכאי — על שם דהשתא, על שם שאמר את הדברים לאחר שכבר נתמנה לדיין ומורה הוראה.

שנינו: מעשה ובודק בו... מה בין חקירות לבדיקות? מה הבדל יש בדיניהם? לגבי "חקירות", אם עד אחד אומר איני יודע לענות על אחת השאלות — עדותן בטילה, ואילו לגבי "בדיקות", אם עד אחד אומר איני יודע, ואפילו שנים אומרים אין אנו יודעין — עדותן קיימת.

מאי מה החידוש בזה כי אפילו שנים אומרים אין אנו יודעין עדותן קיימת? פשיטא! שהרי כבר השמיענו התנא כי אמר אחד איני יודע עדותן קיימת, אם כן כי אמרו בי תרי נמי עדותן קיימת! כי השני שמצטרף לומר איני יודע אינו מעלה ואינו מוריד בעדות.

אמר רב ששת: הפיסקא "ואפילו שנים אומרים וכו'" ארישא קאי, לגבי חקירות, ששנינו ברישא: אם עד אחד אומר איני יודע לענות על אחת החקירות — עדותן בטילה. והכי קאמר וכך יש לפרש את דברי המשנה בסיפא: בחקירות, אפילו אם היו שלשה עדים, שנים מתוכם אומרים ידענו ואחד אומר איני יודע — עדותן בטילה.

כמאן כדעת מי נאמרה הלכה זו — כרבי עקיבא [במכות ה ב] דמקיש שלשה עדים לשנים, שכתוב [דברים יז ו] "על פי שנים

הכי נמי מסתברא, וכך גם מסתבר, דאי סלקא דעתך כי אם יעלה בדעתך לומר כי בן זכאי שבמשנה הוא רבן יוחנן בן זכאי, קשה וכי קרי ליה רבי, וכי רבי מסדר המשניות היה קורא לו בן זכאי בלי להזכיר את שמו הפרטי "רבי יוחנן"?

ודחינן: אי אפשר לפרש כי בן זכאי שבמשנה הוא אדם אחר, שהרי והתניא בברייתא במפורש: מעשה ובודק רבן יוחנן בן זכאי בעוקצי תאנים! אם כן מבואר שהיה זה רבן יוחנן בן זכאי, וקשה, שהרי בארבעים שנותיו האחרונות שבהם היה דיין, לא דנו דיני נפשות.

אלא יש לומר, שהמעשה היה קודם שהיה דיין, ועדיין תלמיד היושב לפני רבו הוה, ואמר מילתא דבר זה לפני הדיינים, שיש להרבות בבדיקות העדים, ומסתבר להו טעמיה, ונתקבלו דבריו, וקבעה בשמיה, וקבעו הלכה זו בשמו.

מא-ב

ולכן קראו רבי במשנה זו "בן זכאי", לפי שהלכה זו נאמרה מפי רבי יוחנן בתקופה שהיה עדיין תלמיד.

כי הוה למד שכאשר עדיין למד — "בן זכאי" הוה קרי ליה היה קוראו רבי מסדר המשניות, כתלמיד היושב לפני רבו.

כי הוה לימד וכאשר כבר לימד, אז רבי מסדר המשניות הוה קרי ליה היה קוראו "רבן יוחנן בן זכאי".

כי קרי ליה כאשר מצינו שרבי קראו במשנה